

ANOTACE

alarmující indikátory základem preventivní strategie amoku ve školách

I.

*Které příčiny, podmínky a faktory ovlivní mladistvého natolik, že v amoku zaútočí ve školní budově na spolužáky a učitele se zbraní? K zodpovězení této otázky je nezbytné zkoumat pokud možno měřitelné a spolehlivé náznaky možných alarmujících indikátorů. Pro vyvíjení preventivních strategií by měly mít význam společenská hodnotová orientace odmítající násilí, cílená a na skupiny orientovaná prevence a také intervenční taktika v jednotlivých případech. Sociální prostředí (rodiče, učitelé, školní kamarádi, přátelé, kolegové na pracovišti, policie, pokud již před tím přišla do styku s touto osobou např. ohledně zbraně, pracovníci sociálně právní ochrany mládeže, pokud má například probíhat soudní řízení) by v případě odpovídající citlivosti mohlo podstatně přispět k rozeznání alarmujících indikátorů. Analýza v konkrétním případě nemůže dospět jednoznačně k celému řetězci možných příčin. Přesto konstatovaný souhrn potenciálních příčin může poskytnout širokou základnu pro prodiskutování a zvážení jednotlivých faktorů. Z toho vyplývající závěr o alarmujících indikátorech by mohl přispět ke stanovení **konkrétní koncepce preventivní strategie***

V prvních reakcích médií a také odborníků (kriminologů, psychologů a lékařů) k případu Sebastianaa B. v Emsdettenu dne 20. 11. 2006 se často kladla otázka, zda bylo možno tomuto útoku předejít. V tomto případě byla dána přednost Robertzově definici „School Shooting“ jako „usmrcení nebo pokusu o usmrcení mladistvou osobou ve škole, které jsou páčány v přímém nebo cíleném vztahu k určité škole (Robertz, 2004, s. 20). Na rozdíl od kriminologů kriminalisté používají pojmy School Shooting a amok promiscue.

1. Průběh činu v Emsdettenu dne 20. 11. 2006

V pondělí dne 20. 11. 2006 asi v 9.30 byla policie vyrozuměna nouzovým voláním, že v Reálné škole sourozenců Schollových v Emsdettenu zaútočil šílenec na lidi. Prvá policejní jednotka dorazila již v 9.34, speciální jednotka asi v 10.00.

Vyšetřováním bylo zjištěno toto: Asi v 9.20 přijel autem své babičky bývalý žák školy osmnáctiletý B., který není držitelem řidičského oprávnění. Ve škole právě začínala velká přestávka. Na školním dvoře bylo mnoho žákyň a několik učitelů. Někdo z přítomných zahlédl, že B. si na tělo a pod oděv upevnil více trubkovitých předmětů a šel ke škole na tzv. horní

školní dvůr. Cestou zapálil explozivní těleso (trubkovou bombu a dýmovnici). Jedna učitelka šla k němu, aby zjistila příčinu hlasitých zvuků.

B. po ní hodil jednu dýmovnici, která ji zranila v obličeji. Také po ní vystřelil, ale nezasáhl ji. Pak prošel spodním dvorem ve směru k hlavnímu vchodu do školní budovy. Cestou několikrát vystřelil po žáčkách, které byly na dvoře. Jeho mladší bratr se pokoušel ho zastavit, ale B. mu řekl, ať jde domů. Při vstupu do budovy vystřelil po školníkovi, který utrpěl těžké zranění břicha. V aule vystřelil několikrát po studentech. Když vystupoval nahoru po schodišti, potkal skupinu studentů, kteří scházeli z 2. poschodí. Vystřelil po nich a dvě studentky těžce zranil. Nahoře již žádné studenty nenašel a odpálil Molotovův koktejl.

Na chodbě pak spáchal přinesenou zbraní sebevraždu, ale před tím bylo z budovy slyšet několik explozí, kterými bylo zraněno více osob.

V 10,36 hod. byl B. nalezen mrtvý na chodbě ve 2. poschodí. V jeho oděvu byly zjištěny další výbušné a hořlavé předměty. Vedle jeho těla ležela jedna perkusní zbraň a jedna malorážní zbraň.

V jeho vozidle před školou byly nalezeny další zbraně a materiály k výrobě výbušnin a založení požáru.

Policejním vyšetřováním bylo zjištěno, že celkem bylo zraněno 21 osob ze školy (4 z nich životu nebezpečně) a 16 policistů.

Celkem bylo ošetřeno 60 osob a získáno 200 svědeckých výpovědí.

2. Chování pachatele před činem

Bylo zjištěno, že B. se nejméně od poloviny roku 2004 intenzivně zabýval tématikou naplánování a uskutečnění amokového útoku, a sice vyhodnocením rozsáhlých počítačových dat, poznámek v deníku a analýzou internetového chování. Koncept dopisu na rozloučenou a první produkce videofilmu pocházejí právě z této doby. Bylo to významné k posouzení, které faktory od poloviny roku 2004 vedly k této stupňující se násilné amokové fantazii, ke konkrétnímu naplánování činu a jeho konečné realizaci.

Které faktory nebo vlivy lze tedy považovat za rozhodující, za takové, že je lze chápat jako příčinu útoku a mohly by se tedy stát základem hodnocení a rozhodování pro budoucí preventivní strategie a koncepce? Vyskytl se kromě zmíněného množství vlivových faktorů snad ještě jiný konkrétní spouštěč amoku?

2.1. Rodina

B. bydlel v domku svých rodičů spolu s rodiči, babičkou a dvěma sourozenci (14 a 16 let). Jedná se o nenápadnou maloměstskou strukturu rodiny, v níž byl B. zřejmě rovnoprávným členem. Jeho introvertní založení bylo akceptováno a jeho vztah k vlastnictví zbraní byl hodnocen jako nevzbuzující obavy. Jeho časté a časově náročné využívání videoher bylo v rodině známé. Otec pachatele má povolání a zaměstnání, matka je v domácnosti. Oba sourozenci jsou ještě školou povinni. S cíleně zaměřeným násilím ve škole rodina nepočítala. Celkově je rodina B. kolegy z práce a známými hodnocena jako zdrženlivá a introvertní, s výrazným zájmem o zbraně.

2.2. Škola

B. byl až do ukončení školní docházky v Reálné škole sourozenců Schollových v roce 2006 jejím žákem. Opakoval 7. a 8. ročník. V době amokového útoku již nebyl žákem této školy. Spolužáci ho považovali za samotáře a milovníka zbraní. Centrální roli k naplňování amokového činu sehrály negativní zážitky, které měl ve škole se spolužáky a učiteli a zčásti i jeho vlastní výkony ve škole. V četných videosděleních, záznamech v deníku a příspěvcích v internetových fórech podával zprávy o nesmyslnosti školního donucování, o zkušenostech z násilí kolem školy, o vlastním prožívání mobbingu jako jeho oběť, o nedostatečném uznávání své osobnosti učiteli a spolužáky a nerespektování vlastní osoby a vlastního vzhledu. Rozsáhlými výslechy učitelů a žáků nebyly tyto pocity B. potvrzeny.

V opakovaných, energicky a zčásti agresivně formulovaných obviněních ve svých poselstvích po videu, z nichž bylo možno vycítit vztek a touhu pomstít se, se zčásti projevovaly jeho filosofické úvahy. B. projevil vícekrát, že od vstupu do školy v 6 letech zanechal hodnotnou část svého života za sebou a od té doby je vystaven jen externím školním a politickým mocenským vlivům. V důsledku mnohých příkoří, utrpení a problémů plynoucích z toho, že nebyl akceptován, i dvojího selhání (propadnutí) v 7. a 8. třídě a z toho vyplývající ztráty perspektivy pro vlastní budoucnost se zdá mít vliv školy ústřední význam. V ospravedlnění svého činu poukázal B. rovněž opakovaně na tyto dlouholeté negativní zkušenosti ze školského prostředí.

2.3. Povolání

Po opuštění školy pracoval B. příležitostně v Emsdettenu jako pomocná síla ve velkoprodejně stavebnin, protože nesehnal stálé zaměstnání. Byl zde hodnocen jako uzavřený a nenápadný pracovník.

2.4. Volný čas

Volný čas využíval B. převážně u počítače. V posledních měsících před útokem ve škole trávil hodně času ve své podkrovní světnici s černě namalovanými stěnami a ponurým vzhledem. Rodina nevěděla, čím se zabývá, neboť si světnici zamykal.

2.4. Tým Airsoft

B. byl intenzivně činný a vysoce se angažoval na scéně Soft-Air. Založil „Tactical Air Soft Team Emsdetten“ – zkráceně TASTE, který měl od poloviny roku 2005 do července 2006 asi 20 mužských členů a fungoval jako spolek. Aktivitu týmu B. filmoval. Jednalo se také o přehrávané válečné a bojové scény se zbraněmi Soft-Air. Promítaly se také sekvence filmů se zdánlivou popravou. Jeden z členů týmu hrál oběť střelné rány do zátylku. Toto video byl také zveřejněno na internetu.

Na více částech filmu „Halloween“ jsou scény, v nichž B. naznačuje bodnutí nožem do více osob. B. disponoval větším množstvím airsoftových zbraní. Jednu z těchto zbraní vyměnil protiprávně za malorážní zbraň, které pak použil při amokovém útoku.

2.4.1. Ego-Shooter

V místnosti B. byly nalezeny počítačové hry ukazující násilí, které lze volně koupit. Měl tam také instalovanou hru „Counterstrike“, kterou často používal. Na ní je viditelná vnitřní i venkovní část školy, kde provedl útok. Jeden z významných odborníků napsal: „Při pokračujících újmách a selháních v reálném životě může v jednotlivých případech vzniknout přání změnit obsah her v realitu života“. (Robertz 2006).

2.4.2 Konzumace a pořízení videofilmů oslavujících násilí

Od své plnoletosti si B. vypůjčoval velké množství filmových DVD ukazujících hrůzostrašné násilí, horory, válečné scény a masakry ve školách.

2.4.3. Gothic

V sociálním okolí B. se povídalo, že měl blízko ke scéně Gothic, tj. že má blízko k tématice pochmurné a neperspektivní budoucnosti světa se sklonem k okultním a barbarským tématům nebo k východisku řešit neperspektivnost sebevraždou. Tmavý oblek, zejména černý trenčkot, temná místnost a černě namalované nehty prstů i zabývání se možností sebevraždy by mohly být z jedné strany sice popsány jako typické pro tuto scénu, ale jinak také mohly být signálem k nápodobě chování pachatelů Columbinského masakru.

Pokud jde o plánování sebevraždy na závěr amokového útoku, hrálo roli spíše to, že si po takovém činu nedovedl představit svůj návrat do reálného světa, a také to, že sebevraždu chápal jako část své ochoty obětovat se a dostat se do světa mýtů a legend.

2.4.4. Zbraně

K realizaci plánu svého činu si B. obstaral četné zbraně a zařízení k použití výbušniny a založení požáru. Chtěl si legálně nebo nelegálně obstarat takový arsenál zbraní, aby mohl uskutečnit co největší masakr. Podařilo se mu legálně obstarat perkusní zbraň v aukci zbraní a zhotovil si 17 trubkových bomb. Sehnal také kouřové hrnce, zápalné šňůry a pepřové spreje. Později vyměnil vysoce účinnou airsoftovou zbraň za starou malorážní zbraň. Munici k ní si obstaral nelegálně. Tyto zbraně spolu s devíti Molotovovými koktaily a jednou mačetou použil při spáchání útoku ve škole.

2. 5. Kontakty B. s policií a justicí

V roce 2006 bylo proti B. vedeno řízení pro jednání, které bylo v rozporu se zákonem o zbraních a střelivu. V hádce při jedné veřejné akci použil plynovou tlakovou pistoli. Ještě v noci byl vypátrán, zbraň, kterou držel již několik týdnů legálně, byla zajištěna a byl mu odňat malý zbrojní pas. On to těžce nesl, odvolal se a projednání tohoto odvolání se mělo konat u soudu dne 21. 11. 2006, tj. druhý den po jeho ozbrojeném útoku ve škole.

2.6. Podstatná role internetu

Lze konstatovat, že B. intenzivně využíval možností internetu ke svému předběžnému plánování činu i k aktivní předdeliktivní veřejné práci.

2.6.1. Domácí internetové stránky

Již v roce 2004 se objevil jeho dopis na rozloučenou a také jeho fotografie v bojovém oděvu v lese s rychlopalnou zbraní. Druhou doménu založil B. dne 7. 6. 2006; webová stránka se zabývala masakry ve škole, které se staly v minulosti v Erfurtu a Columbine.

2.6.2. Využívání fór

B. používal ve fórech jméno „ResistantX“, čímž se chtěl označit jako neznámá osoba kladoucí odpor. Snažil se být aktivní v poradních fórech. Na fóru vystoupil se svými problémy a uvedl, že byl zklamán blízkými osobami. Nenacházel u nich pochopení a postupně rostl jeho vztek a nenávist ke spoluobčanům, zejména spolužákům a učitelům.

B. vyhledával i fóra, v nichž zčásti opatrně sondoval témata týkající se chemie a stavby výbušných předmětů.

2.6.3. Chat a Instant-Messenger

Program Instant-Messenger využíval B. z toho důvodu, že mohl s uživatelem komunikovat přímo bez přihlížejících a naslouchajících osob.

B. využíval tohoto média, aby svá shromážděná data, sestávající z deníků, obrázků, filmů a Link-listu, rozšiřoval do vyvoleného okruhu lidí. Chatové protokoly, tj. protokoly o rozpravě, nebývají zpravidla ukládány. Nalezeny však byly některé kopie těchto rozprav, které sám B. natrvalo uložil. Ještě ráno v den, kdy provedl amokový útok ve škole, odeslal tyto údaje neznámému počtu osob.

2.6.4. Deníky

B. si od června 2004 vedl osobní záznamy formou deníků. Poslední deník začal psát 10. 8. 2006 a ukončil zápisem dne 20. 11. 2006 před svým činem.

Ještě ráno před činem rozeslal řadě svých známých naskanované výtažky o jednom Instant-Messenger. Části těchto záznamů se dostaly do internetu, odkud se rozšířily dále. B. zveřejnil a rozšířil i svou listinu smrti, která se také objevila na internetu. Jména těchto osob uvedl jako přednostní cíle a také školní budovu označil jako primární cíl. Vojenské výrazy získal zřejmě z airsoftového tréninku.

Jako první termín svého útoku uvedl B. polovinu roku 2005, ale tento termín odsunul z rodinných důvodů. Pak stanovil dalších několik termínů a bylo zřejmé, že jeho fantazie násilí se stupňuje. V té době prožil další utrpení, neboť dívka, kterou měl rád, se s ním rozešla.

Vyhodnocením jeho záznamů v denících dospěla policie k závěru, že B. měl velké problémy v jednání s jinými lidmi a že se na ně i celý svět díval velmi negativně. Z jeho všech vývodů není možno rozeznat, že by cítil potřebu změnit své chování. Od června 2004 se zabýval potřebou provést amokový útok a tak realizovat usmrcení lidí. Z jeho deníků nevyplývalo, že by ve svém jednání a plánování byl někým podporován. Jeho vztek a nenávisť byly zaměřeny zejména vůči žákům a učitelům a celé lidstvo považoval za špatné. Z jeho záznamů také vyplývá, že měl obavy, aby jeho plány nebyly odhaleny.

Spolužáci, učitelé, rodiče i další osoby pravděpodobně poznali, že B. má problémy, ale že by někdo rozeznal celý rozsah jeho problémů a konfliktů, o tom lze pochybovat.

2.6.5. Dopis na rozloučenou

Podobného obsahu a ladění, jako záznamy v denících, měl i jeho vícestránkový dopis na rozloučenou, který B. v den svého činu asi v 8,00 hod. umístil na internetové stránky se zakončením „já jsem pryč...“ Také zde projevil svou frustraci a vztek, že mu policie odejmula plynovou tlakovou pistoli.

2.6.6. Videoprodukce

Viodeofilmy začal točit od roku 2004 a chtěl je po amokovém útoku zpřístupnit široké veřejnosti. Postupně začal své videofilmy pomocí počítače digitalizovat. V různých inscenacích prezentoval a heroizoval svou osobnost se sklonem až k narcismu ve svém paralelním světě, což bylo v příkrém protikladu s prožívanou realitou.

2.6.7. Linkliste

Bylo již zjištěno, že B. chtěl zajistit to, aby jím zhotovené záznamy, počítačové hry, deníky, chatové protokoly, videová poselství a obrázky byly zachovány pro budoucí svět a tak se zvýšily jeho šance stát se legendou, jako se to úspěšně podařilo pachatelům školní střelby v Columbine. Proto sestavil Linkliste s četnými Hyperlinks k příslušným místům nálezů a místům uložení v internetu. Tyto Linkliste zaslal ještě v den činu části svých známých a pozval je také na jednu ze svých domácích stránek. Svého cíle touto aktivní prací s veřejností před svým hrůzným činem nepochybně dosáhl.

2.7. Hodnocení z hlediska analýzy motivace

Analýza motivace

Ve výsledku ovlivnil motivaci činu celý souhrn faktorů, které se zčásti vzájemně ovlivňovaly, respektive se vzájemně zesilovaly. Jak důvody zjištěné policií, nebo které uváděl sám B., tak hodnocení rámcových sociálně strukturálních podmínek umožňují rozpoznat vícevrstvou motivační situaci:

Za faktory, které ovlivnily amokový útok, lze považovat:

- Problematickou a pro B. velmi zatěžující školní situaci po opakování 7. a 8. třídy obecné školy, kdy nepřetržitě prožíval situaci vlastního selhání.
- Dodatečné tělesné a duševní újmy v důsledku negativních zkušeností ve škole v roce 2001, kdy se B. stal obětí tělesného poranění ze strany spolužáků.
- Více let se stupňující pocit, že v soukromém i školním prostředí není chápán, akceptován a respektován.
- Skutečnost, že se ztotožnil s údajně pozitivními aspekty školního masakru v USA v roce 1999 a heroizoval jeho pachatele.
- Negativní vlivy vyplývající z extenzivní konzumace počítačových her velebicích násilí i z trénování průběhů dějů, které sám naplánoval.
- Samotným B. vyjadřované odmítání státních norem a moderních forem státu.

- Sám včas nerozeznal své psychické problémy a neměl trvale nabídky nějaké pomoci.
- Rodina a škola včas neintervenovaly při událostech, které nápadně souvisely s jeho chováním.
- Pokles prahu zábran B. v důsledku Air-Softových her a zvýšení kvalifikace jeho jednání vzhledem k častým nácvikům.
- Volná disponovatelnost možnostmi internetu a z ní vykonstruovaná akceptace na výrazných fantaziích spočívajícího paralelního světa ve fórech, chatech a vražedných hrách.
- Trestní řízení vedené proti B. pro porušení ustanovení zákona o zbraních a střelivu spojené se zajištěním jeho zbraně a předvoláním k soudnímu jednání.

Z jeho účastí ve fórech a z toho, kdy si započal vést deník, se lze domnívat, že B. od léta roku 2004 začal své fantazie měnit ve vražedné úmysly, v plánování činu a jeho konkrétní přípravy. Posledním **spouštěčem** konkrétního rozhodnutí k činu mohl být jeho kontakt s policií v červenci 2006, kdy mu byla zajištěna jeho zbraň, a byl předvolán k soudnímu projednání. *Konkrétní zbraně a jiné smrtící prostředky si B. totiž obstaral převážně až v následující době.*

3. Účinky po spáchaném činu

Již pár hodin po činu byly mnohé informace samotného B. zveřejněny v internetu Média se dožadovala s enormním zájmem podrobnějších informací k průběhu činu, pachateli, jím použitým prostředkům, škole a spolužákům, k oběti, příčinám události a policejním opatřením. Se souhlasem státního zastupitelství policie rozvinula rozsáhlou a intenzivní mediální a veřejnou činnost.

Média a obyvatelstvo se dařilo uspokojit, ale rubovou stranou této mince bylo to, co se dělo v následujících dnech, týdnech a měsících. Vyskytl se vysoký počet pachatelů páchajících násilí ze sympatií k pachateli B., a také několik případů napodobení činu spáchaného B. Jen ve spolkové zemi Severní Porýní-Westfálsko bylo do konce března 2007 registrováno a zpracováno přes 300 takových činů.

Proto je z hlediska prevence žádoucí dbát toho, aby informace pro veřejnost a média, týkající se motivace, průběhu činu, zúčastněných osob, pachatelových fantazií apod., byly

minimálně emočně zabarveny. Pochopitelně však nelze dobře ovlivnit to, aby byly dále předávány a veřejně diskutovány informace a údaje samotného pachatele B. v internetu. I policejní nebo trestně-procesní opatření k uzavření internetových stránek nebo fór bývají marná vzhledem k rychlým mechanismům kopírování a rozšiřování. Rubovou stranou je i zde kauzalita nebezpečí k motivaci nebo spuštění činů sympatizantů a napodobovatelů. Zde je tedy aktuální potřeba výzkumné činnosti více vědních odvětví, např. mediální pedagogiky, kriminologie a právní politiky.

4. Přístup k prevenci

Při vývoji preventivních strategií by měly mít samostatný význam společenská hodnotová orientace odmítající násilí, preventivní strategie orientovaná na cílové skupiny a intervenční taktika vztahující se na jednotlivé případy. K tomu je nezbytná intenzivní analýza jednotlivých činů, jak je ukázáno v tomto případě.

4.1. Vývoj indikátorů

Nechceme-li vývoj vhodné preventivní strategie a koncepce považovat jen za polemickou frázi, je nejdříve nezbytný ucelený výzkum pokud možno měřitelných a spolehlivých náznaků amokového činu, tedy vývoje projevů jako možných varovných indikátorů.

Na základě toho mohou pak soukromá i veřejná místa, kterým se takové alarmující indikátory stanou známými, je prověřit a popřípadě formulovat konkrétní strategie nebo koncepce k předcházení amokovým útokům. Pochopitelně existuje i nebezpečí stigmatizace osoby nebo skupiny výzkumníků ke sklonu k přehnaným nebo chybným individuálním hodnocením a tedy i chybným preventivním či intervenčním opatřením.

4.2. Prevence jako společná věc

Protože cílové skupiny osob, ale také místa, náplně a metodiky preventivních opatření nebo preventivních koncepcí jsou velmi rozdílné, je nezbytné odsouhlasení s více účastníky, jako např. zástupci internetu, rodiny, školy, policie, sociálně právní ochrany mládeže a pracovníky Peer-Group. Totiž často není podnětem k prevenci nebo intervenci jeden faktor resp. jeden alarmující indikátor, nýbrž více konkrétně poznanych indikátorů, ze kterých lze odvodit závěr k nebezpečí amokového útoku. Síťové komunikační struktury nebo kontaktní propojení těchto vyjmenovaných účastníků poskytují šanci dohodnutého postupu, který též brání stigmatizaci.

Další aspekt spočívá ve vytvoření možnosti, aby každý mohl nahlédnout, vnímat a jednat. Tam, kde hrozí excesy násilí, nebo jsou výhledově možné, je na nejnížší úrovni smysluplné obrátit se na úřady, aby upozornění z řad obyvatelstva na násilí nebo možný amokový čin nebylo blokováno kvůli zbytečným nákladům. Protože nedávné zkušenosti ukázaly, že velká část sympatizantů a napodobovatelů komunikovala přes internet, je taková nízkoprahová nabídka v internetu za určitých okolností dobrou pomocí. V Severním Porýní-Vestfálsku existuje poměrně levná nabídka ve formě 24 hodin denně fungující internetové služby.

Jedním z nejdůležitějších preventivně působících ochranných faktorů je rodičovský styl výchovy, založený na partnerském vztahu k dítěti a společně akceptovaných hodnotách. Tak lze odvrátit nebo alespoň minimalizovat ztrátu kontroly nad potenciálně ohroženou osobností. Dále se tím také vytvoří základ pro včasnou intervenci samotnou rodinou. Je také nutné přehodnotit kompetenci dětí ve vztahu k novým médiím, tj. dosáhnout toho, aby odpovědněji s nimi zacházely..

4.3. Krátké hodnocení

Při hodnocení faktorů způsobujících nebo usnadňujících amok nebo při měření a hodnocení oznámených alarmujících indikátorů zůstává vždy povinnost zúčastněných vžít se také do různých rolí pozorovatelů.

Jakou roli má ten, kdo má provést hodnocení alarmujících indikátorů, tj. jakým vlivům pokřivení podléhá? V jaké roli nebo situaci se nachází posuzovaná osoba a zda zde ještě neexistují další na něj působící vlivová pole. Odkaz na tyto přiřknuté role je důležitý z toho důvodu, aby nezkreslená subjektivní vnímání nevedla k chybným rozhodnutím nebo stigmatizacím, ale aby také byla prověřena při pochybnostech v podezřelém případě.

5. Politická opatření po činu

Po amokovém útoku v Emsdettenu nositelé politického rozhodování ve spolkové zemi Severní Porýní-Vestfálsko nechali zavést stálou internetovou službu a výnosem z listopadu 2006 upravili ještě intenzivnější spolupráci mezi policií a školami.

Realizace jednotlivých koncepcí a dohod byla přitom ponechána správně v rukou příslušných policejních úřadů a škol. Nyní má každá škola v Severním Porýní-Vestfálsku osobního partnera u policie a provádí se sensibilizace všech učitelek a učitelů k tématice amoku a mobbingu.

V únoru 2007 se v této spolkové zemi na základě pozvání zemským ministrem vnitra konala mezinárodní konference k amoku, kde byla tato tématika diskutována z pohledu policejní praxe, kriminologické vědy i dosavadních mezinárodních studií.

6. Závěr

Zde uvedená stručná analýza jednání pachatele a toho, co jeho činu předcházelo, nedospěla jednoznačně ke zcela jasnému řetězci příčin. Uvedený souhrn potenciálních příčin však lze přesto považovat za dosti širokou základnu pro diskusi o závažnosti a významu jednotlivých faktorů a možnosti vypracovat účinné preventivní strategie a koncepce na základě poznání alarmujících indikátorů možného budoucího útoku.

Ani do budoucna nelze vyloučit, že pachatel různým způsobem využije nových médií, například:

- produkce a rozšiřování četných video-záznamů
- měsíce i několik let trvající komunikace o tématice amoku v internetových fórech a chatech.
- vyhotovení a rozšiřování vyobrazení
- provozování dvojích internetových stránek se vztahem k motivaci činu
- konkretizace plánování činu pomocí počítačové podpory
- skanování resp. digitalizace deníků
- sbírání a vyhodnocování jiných případů School Shootings
- získávání převážného množství prostředků ke spáchání činu cestou internetu
- aktivní zainteresování mimo stojících osob pomocí Linklistů
- přehrávání vlastní střelby
- konstruování vlastní hry-Level
- sledování filmů s tematikou hororu a násilí
- přístup k více počítačům propojeným v téže místnosti

Cílený a rychlý zásah policie vedl k předčasnému ukončení útoku pachatele i realizaci zamýšlené sebevraždy.

(Engels, Holger: Das School Shooting von Emsdetten. *Eine Betrachtung aus Sicht des Leiters der kriminalpolizeilichen Ermittlungen*. Kriminalistik. Verlagsgruppe Hüthig Jehle Rehm GmbH, Heidelberg 2007, č. 7, s. 443 – 451)

II.

Útokům mladistvých osob v amoku na školách předcházejí často podobné jevy. Před činem se osoba chová tak, že by to její okolí při odpovídající vnímavosti mohlo chápat jako její signál o pomoc, ale z různých důvodů to vnímáno není, nebo je to více nebo méně vědomě ignorováno. Výsledkem je, že se často nikdo necítí být přiměřeně odpovědný za mladistvého. Rozšířené nekulturní přehlížení by mělo být nahrazeno odpovědnou všímavostí a starostlivostí. Ovšem zůstává faktem, že teprve po činu na základě množství nových poznatků je možné obsáhlejší posouzení pachatele než před činem, kdy není ještě patrná souvislost jednotlivých kusých poznatků. Proto by měly být hledány možnosti, jak včas rozeznat ohrožené a nebezpečné mladistvé osoby! Tyto indikátory by na základě všech dosavadních zkušeností bylo možno odvozovat z předchozích nápadných projevů osoby. Po prvních náznacích kritického vývoje mladistvého by byla rozhodující intenzivní výměna poznatků všech zúčastněných a odpovědných osob, aby si vytvořily jeho jasný obraz jako základ pro potřebná a vhodná intervenční opatření.

Amokové útoky na školách mají většinou velmi podobnou historii a proto by bylo možné v mnohých případech jim předcházet. Útok v amoku na škole není náhodou stejně tak, jako není náhodou vichřice nebo orkán. Stejně tak, jako meteorologové dovedou téměř přesně zjistit, kdy bude vichřice, mohou psychologové cíleně předem rozeznat možnost násilného činu v amoku.

Co je to amok? Amok je slovo z řeči malajců v Jihovýchodní Asii a znamená tolik jako vztek. Právě v této části světa zjistili vědci agresivní projevy amoku. Osobou jednající v amoku je většinou pachatel s narušenou osobností, který zejména spontánně v afektu, ale zpravidla po dlouho se stupňujícím vzteku a frustraci, bez výběru (naslepo) napadá resp. zraní nebo usmrtí zbraněmi jiné na místě náhodně přítomné osoby. Asi polovina pachatelů trpí duševními poruchami. Jsou nebezpečnější než osoby jednající pod vlivem drog. Téměř výhradně se jedná o muže. Před činem často vyhrožují, což lze považovat za signál, že potřebují pomoc. Toho si však zpravidla nikdo nevšimne. Další indicií, že se blíží jednání v amoku, bývá sociální úpadek a izolace osoby, někdy i menší psychické tiky. Útoků osob v amoku není mnoho (asi 1 : jednomu milionu), ale téměř vždy následuje ve světě velký počet napodobených činů (tzv. dominový efekt). Například po amokovém útoku v Emsdettenu dne 20. 11. 2006 bylo v Německu během následujících 10 dnů zaznamenáno 83 napodobovatelů.

Sebastian B. se chtěl pomstít a oznámil svůj čin v internetu. Tam také pózoval na fotografii se zbraněmi. Pod obrázky byl uveřejněn jeho dopis na rozloučenou, v němž byla tato věta: „Jediné, co jsem ve škole získal, byl poznatek, že jsem ztracenec.“ Dále bylo v dopise uvedeno i toto: „Loučím se s lidmi.“ Dopis na rozloučenou není relevantní jen z hlediska motivace, nýbrž je i důkazem chudoby z hlediska rozšiřujícího se sociálního ochlazení v naší společnosti, selhání našeho lidského soucítění a péče. Je třeba napsat mnoho politických, pedagogických, sociologických, viktimologických prací v naší stále více se odcizující „Já – společnosti“.

V této souvislosti poukazuje autor na případ Roberta Steinhäusera v Erfurtu a kritizuje počítačové hry s tematikou vraždění a nadšení pro násilí, neboť je to také cesta k jednání v amoku, jak tomu bylo na vysokých školách v USA. Tyto hry by měly být zakázány. Jestliže je nějaký žák rozrušen na jiné delší dobu a domnívá se, že tyto osoby jsou odpovědné za jeho utrpení, mělo by se zvonit na poplach. Nebezpečný je chladný vztek, který nepomáhá.

Měla by se zkvalitnit kontrola prodeje a nákupu zbraní po internetu. Podle hodnocení expertů je v Německu 20 milionů ilegálně držených střelných zbraní a 10 milionů legálně držených střelných zbraní. Každým rokem je v Německu registrováno více než 12 500 případů násilné kriminality se zbraněmi. Ročně je zajištěno asi 14 000 zbraní.

Sebastian B. byl za svými zády považován za lůzu a byl vysmíván jako „Man in black“ V Německu stále více dětí a mladistvých trpí psychickými onemocněními. Podle aktuální studie potřebuje již asi pětina z nich lékařské ošetření, ale jen nepatrná část z nich se dostane k lékaři.

Příčinu tohoto stavu lze spatřovat v nedostatečné rodinné opoře. Rodiče se stále více cítí být přetížení výchovou svých dětí. Televize a počítač musí být často náhradními rodiči. Dětem pak chybí nezbytná pomoc, aby se naučily sociálnímu chování. Spouštěčem většinou nebývá jednotlivá událost, nýbrž celý řetězec negativních zážitků a chronických zatížení jako např. trvalé podceňování nebo odmítání.

Když „Basti“, jak ho spolužáci nazývali, „explodoval“, byl jako v „opojení krví“, kdy nepomůže žádné slovo. Chtěl ihned zabít, rychle, chladně, jako robot či „kulomet“. Svou sebevraždou, spáchanou vložením hlavně 15 mm palné zbraně do svých úst a stisknutím spouště, ještě jednou zdůraznil svůj motiv ve smyslu „trestající akce“ a „demonstrace“.

Saebastian B. chtěl svými aktivními válečnými hrami v lese se svými spoluhráči v přední linii fronty, ve svém fiktivním světě hry ukázat a dokázat, že není žádný ztracenec. Zde se cítil být silný. Nikdo z dospělých v okolí atentátníka nezpozoroval včas jeho krizi.

Sebastian B. však vyslal jednoznačné varovné signály. Již v roce 2004 v jednom internetovém fóru napsal, že jako zásadní východisko ze své školní krize vidí v amoku. Na své webové stránce se ztotožňoval s jinými pachateli násilných činů a napsal online nenávistná hesla proti svým učitelům a spolužákům. Mladiství v Německu nemají žádné důvěrné místo, kam by mohli takové poznatky o spolužácích a přátelích nahlásit. Čin Sebastiana B. nebyl impulsivní a spontánní, měl svůj vývoj, svou historii, mj. také v erosi právního vědomí. Podle některých forezních psychologů je většina amokářů spíše klidným a uzavřeným typem člověka, který se nachází v krizi. Ale sami vždy dlouho před činem s někým hovoří. Často jsou depresivní a doufají, že násilným činem dosáhnou úcty a velikosti.

Jsou tedy lidmi, kteří jsou zásadně přístupní krizové prevenci. Když se jim ukáží alternativy k násilí, lze dosáhnout hodně s relativně malým úsilím.

Chybějí zde vybudované sítě školní, komunální a policejní, aby bylo možno násilným činům předcházet. Psychologové a sociální pedagogové se mohou včas postarat o ohrožené, k násilí se chystající mladistvé osoby, pokud bude existovat odpovídající analýza informací.

I centrálně musí být shromažďovány poznatky resp. signály k násilným činům. K čemu máme počítače jako pomocný prostředek k vyhodnocování?

Výzkumní pracovníci v Darmstadtu již vyvinuli počítačový program k analýze násilí, který k dispozici jsoucí informace srovnává s reálnými amokovými útoky a pak vysvětluje, zda existuje riziko násilného činu. Program má být využíván od konce roku 2007.

(Harnischmacher, Robert F.J.: Das Phänomen Amok. Ein Erklärungsversuch am Ausgangsfall in Emsdetten. Kriminalistik. Verlagsgruppe Hüthig Jehle Rehm GmbH, Heidelberg 2007, s. 452–454)

Prof. JUDr. Miroslav Protivinský, DrSc.